

Ortaokulda Görev Yapan Öğretmenlerin İletişim Becerileri İle Örgütsel Sinizm Düzeyleri Arasındaki İlişki*

Doç. Dr. Hatice Kadioğlu Ateş

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6916-1257>

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı, İstanbul – TÜRKİYE

Ramazan Cem Bulut

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8688-3996>

Öğretmen / Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul – TÜRKİYE

Makale Geçmişi

Geliş: 26.01.2019
Kabul: 15.05.2019
On-line Yayın: 30.06.2019

Anahtar Kelimeler

Öğretmen
Ortaokul
İletişim Becerileri
Örgütsel Sinizm
Eğitim Yönetimi

DOI: 10.9761/JASSS7991

Öz

Çalışmanın amacı; ortaokul öğretmenlerinin iletişim becerileri ile örgütsel sinizm düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Alanyazın incelendiğinde, eğitim ve öğretim alanında iletişim becerileri ve örgütsel sinizm kavramını birlikte inceleyen çalışma sayısının sınırlı olduğu görülmüştür. Dolayısıyla bu çalışmanın, eksikliğin giderilmesi yönünde alanyazına katkı sağlaması beklenmektedir. Araştırmada genel tarama modellerinden betimsel nitelikte ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul İli Küçükçekmece İlçesindeki resmi ortaokullarda 2017-2018 eğitim öğretim yılında görev yapan öğretmenler arasından basit seçkisiz yöntemle seçilen 301 tane öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak iletişim becerileri ölçeği-yetişkin formu ve örgütsel sinizm ölçeği kullanılmıştır. Örgütsel Sinizm Ölçeği, öğretmenlerin örgütsel sinizm düzeylerini belirlemek için; Brandes ve diğerlerinin geliştirdiği (1999), Türkçe'ye uyarlaması Kalağan (2009) tarafından yapılan ölçektir. İletişim Becerileri Ölçeği-Yetişkin Formu, Korkut Owen ve Demirbaş-Çelik (2017) tarafından oluşturulmuştur. Araştırmada ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin iletişim becerileri ile örgütsel sinizm düzeyleri arasında istatistiki olarak orta düzeyde negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. İletişim becerileri puanı arttıkça örgütsel sinizm puanlarının azaldığı, iletişim becerileri seviyesi yüksek olan ortaokul öğretmenlerinin örgütsel sinizm düzeylerinin düşük olduğu söylenebilir. Yöneticiler ve öğretmenler arasında açık bir iletişim ortamı oluşturularak okullarda sinik tutum ve davranışların azaltılması sağlanabilir. İlgili araştırmanın örneklemini ortaokul öğretmenleri oluşturmuştur. Araştırmaya okul öncesi eğitim kurumları, ilkokulda görev yapan öğretmenler ve üniversitelerde çalışan öğretim görevlileri de katılarak karşılaştırmalı çalışmalar yapılabilir. Ortaokulda görev yapan öğretmenlerin iletişim becerilerine ilişkin görüşler; idari personel, öğrenciler ve velilerin de görüşleri alınarak nitel bir araştırmayla incelenebilir.

Atıf Bilgisi / Reference Information

Kadioğlu-Ateş, H. & Bulut, R. C. (2019). Ortaokulda Görev Yapan Öğretmenlerin İletişim Becerileri ile Örgütsel Sinizm Düzeyleri Arasındaki İlişki. *Jass Studies- The Journal of Academic Social Science Studies*, Number: 75, Summer, p. 81-92.

* Bu çalışma, Ramazan Cem BULUT'un, Doç Dr. Hatice KADIOĞLU ATEŞ danışmanlığında İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yaptığı lisansüstü tezin bir bölümünden üretilmiştir.

The Relationship Between Communication Skills and Organizational Cynicism Levels in the Secondary School Teachers'

Assoc. Prof. Dr. Hatice Kadioğlu Ateş

Istanbul Sabahattin Zaim University, Faculty of Education, Department of Primary Education, Istanbul – TURKEY

Ramazan Cem Bulut

Teacher / Ministry of Education, Istanbul - TURKEY

Article History

Submitted: 26.01.2018

Accepted: 15.05.2019

Published Online: 30.06.2019

Key Words

Teacher

Secondary School

Communication Skills

Organizational Cynicism

Educational Management

DOI: 10.9761/JASSS7991

Abstract

Purpose of the study; this course aims to investigate the relationship between the communication skills of secondary school teachers and the levels of organizational cynicism. When the literature is examined, it is seen that the number of studies examining the communication skills and organizational cynicism together in the field of education and training is limited. Therefore, this study is expected to contribute to the literature in order to eliminate the deficiency. A descriptive survey was used in the general survey model. The study group of the study consisted of 301 teachers who were chosen by simple random method among the teachers working in the 2017-2018 academic year at the official secondary schools in Küçükçekmece, İstanbul. Communication skills scale-adult form and organizational cynicism scale were used as data collection tools. Organizational Cynicism Scale was used to determine teachers' organizational cynicism levels; It was developed by Brandes et al. (1999) and adapted to Turkish by Kalağan (2009). Communication Skills Scale-Adult Form was created by Korkut Owen and Demirbaş-Çelik (2017). In the study, it was found that there was a statistically significant negative correlation between the communication skills and organizational cynicism levels of the teachers working in secondary schools. It can be said that the organizational cynicism levels of secondary school teachers whose communication skills are high and the level of organizational cynicism decreases as communication skills score increases. An open communication environment can be established between the administrators and teachers and cynical attitudes and behaviors can be reduced in schools. The sample of the research was composed of middle school teachers. Preschool education institutions, teachers working in primary schools and academicians working in universities can also participate in the study. Opinions about the communication skills of the teachers working in secondary school; It can be examined by a qualitative research by taking the opinions of administrative staff, students and parents.

GİRİŞ

İletişim, toplumun temelini oluşturan bir sistem, kişisel davranışları görüntüleyen ve etkileyen bir teknik, örgütsel ve yönetsel yapıların düzenli bir biçimde işlemlerini sağlayan bir araç, sosyal uyum için gerekli bir sanat ve sosyal süreçler açısından zorunlu bir bilim olarak değerlendirilmektedir (Tutar ve Yılmaz 2008:16). Örgütsel iletişim; çalışanların performanslarını, etkinliklerini, verimliliklerini, iç ve dış çevreyle olan etkileşimini etkilemektedir (Karcioğlu ve Aykanat, 2012:434). Günümüzde eğitim kurumlarında iletişimden kaynaklanan birçok problem yaşanmaktadır. Örgüt üyeleri arasındaki veya dış dünyaya ait ilişkiler kapsamındaki; çatışma, iletişim, işbirliği, koordinasyon, örgüttekilerin örgüte bağlılığı, stres seviyeleri, motivasyon gibi birçok unsur örgüt hedeflerine ulaşılma derecesini etkilemektedir. Özellikle eğitim olgusunun örgüt amaçlarına ulaşmanın ötesinde toplumun tamamını ilgilendiren daha geniş hedefleri bulunmaktadır. Böyle geniş hedeflere sahip bir olguyu olumsuz etkileyebilecek her türlü faktör göz önünde bulundurulmalıdır. Bu faktörlerden önemli birisi olan örgütsel sinizm, kişinin birtakım nedenlere bağlı olarak çalıştığı örgüte karşı olumsuz düşüncelere sahip olması anlamına gelmektedir. Örgütlerdeki sinizm kavramının kökünde, örgüte karşı geliştirilen olumsuz bakış açısı yatmaktadır ve bu olumsuz bakışı tetikleyen durum ise örgütün doğruluktan uzak olduğu şeklinde gelişen düşüncelerdir (Dean, vd., 1998: 345). Zevk-neşe, ilgi-heyecan, acı-ıstırap, sürpriz-şaşkınlık, nefret-tiksinti, kızgınlık-öfke, korku-dehşet, hor görme-küçümseme, utanç-aşağılama gibi dokuz temel duyguyu dikkate almayan davranış biçimleri sinizmi beslemektedir (Izard, 2000:110-111). Örgütsel sinizm; birey, grup, ideoloji, sosyal beceriler ve örgütlere duyulan güvensizlik sonucunda öfke, umutsuzluk, hayal kırıklığı ile tanınabilen, genel ve özel davranışlardır (Andersson, 1996: 1396). Örgütsel sinizm kavramıyla kişinin beklentilerini merkeze almış ve gerçekçi olmayan yüksek beklentilerin bulunması, bu beklentilerin karşılanmaması halinde hayal kırıklığının yaşanacağı ve bu durum sonucunda hüsrana uğranmasının örgütsel sinizmi oluşturacağını ifade etmiştir (Kanter ve Mirvis, 1989: 45-68). İletişim becerileri farklı bireylerde pozitif tepkiler ortaya çıkmasını sağlayan, olumlu ilişkiler kurmak için kişiyi etkin ve hazır hale getiren ve toplumsal hayatı kolaylaştıran öğrenilmiş tutumlardır (Yüksel-Şahin, 2008: 1283-1284). Başka bir tanıma göre ise iletişim becerisi, bireyin gönderdiği iletileri doğru bir şekilde kodlaması ve aktarması, aldığı iletileri hatasız bir şekilde anlamlandırmasına yarayan etkin bir reaksiyon verme ve etkili dinleme yeteneklerinin tümüdür (Deniz, 2003: 8). Değişik disiplinlerden beslenen bir kavram olarak örgütsel sinizm, örgüte yönelik olumsuz inançlar, etkiler ve davranışsal eğilimlerden oluşan bir tutumdur. Öğretmenlerin örgütsel sinizmlerini azaltmak için; okullardaki örgütsel iklim iyileştirilip, çalışma yaşamının kalitesi artırılabilir. Öğretmenler okul ortamında sosyal çevreleriyle desteklenmeli, kendilerine güven duyulmalı, diğer öğretmen ve yöneticilerce okula ait istek ve önerileri objektif olarak değerlendirilebilir. Öğretmenlik mesleğini cazip hale getiren önlemler alınmalı, eğitim-öğretim programlarının öğretmenlerin yaratıcılığını devreye sokan nitelikte esnek olması sağlanabilir. Yine öğretmenler arasında işbirliği, ekip çalışması ve yönetime katılma yaygınlaştırılabilir. Öğretmenlerin işe yabancılaşma ve örgütsel sinizm algılarını gidermek için bilgilendirme amaçlı kurs, seminer vb. etkinlikler yapılabilir. (Yıldız, Akgün & Yıldız, 2013: 1262).

Alanyazın incelendiğinde örgütsel sinizm (Yıldız, Akgün ve Yıldız, 2013; Erdem ve Erkan, 2015; Gün ve Baskan, 2017; Kalağan ve Güzeller, 2010; Yıldız, 2013) ve iletişim becerileri (Selanik Ay, 2015; Karcioğlu ve Aykanat, 2012; Kaymak ve Keskinliç Kara, 2016; Çınar, 2010) konusunu inceleyen çalışmalara rastlanmaktadır. Ancak eğitim ve öğretim alanında iletişim becerileri ve örgütsel sinizm değişkenlerini birlikte inceleyen çalışma sayısının sınırlı olduğu görülmüştür. Dolayısıyla bu çalışmanın eksikliğin giderilmesi yönünde alanyazına ve yapılacak diğer çalışmalara katkı sağlaması beklenmektedir. Bu çalışmada ortaokul kurumlarında görev yapan öğretmenlerin iletişim becerileri ile örgütsel sinizm düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemesi beklenmektedir. Bu araştırma sonucunda, okul yöneticileri veya öğretmenler arasındaki iletişimin nasıl olduğu konusunda fikir edinilmesi beklenmektedir.

Problem Cümlesi

Resmi ortaokul kurumlarında çalışan öğretmenlerin iletişim becerileri ile örgütsel sinizm düzeyleri arasında ilişki var mıdır?

Bu çalışmanın genel amacı; ortaokul öğretmenlerinin iletişim becerileri ile örgütsel sinizm düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

1. Ortaokul öğretmenlerinin iletişim becerileri hangi düzeydedir?
2. Ortaokul öğretmenlerinin örgütsel sinizmi hangi düzeydedir?
3. Ortaokul öğretmenlerinin iletişim becerileri ve örgütsel sinizm düzeyleri arasındaki ilişki var mıdır?

YÖNTEM**Araştırmanın Modeli**

Ortaokul öğretmenlerinin iletişim becerileri ve örgütsel sinizm düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak için yapılan bu çalışmada genel tarama modellerinden betimsel nitelikte ilişki tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, katılanların daha önce deneyimledikleri ya da hala var süregelen bir konuya ilişkin bir durumu oldukça dikkatli ve eksiksiz olarak tanımlamayı hedefleyen bir araştırma çeşididir (Karasar, 2014: 77). Tarama modeli kullanılan çalışmalarda, birden fazla özelliğe ilişkin veriler toplanarak bunların arasında bulunan ilişkiler sorgulanabilir. "İki ya da daha çok değişken arasındaki ilişkinin herhangi bir şekilde bu değişkenlere müdahale edilmeden incelendiği araştırma modeli", ilişki tarama modelidir (Büyükköztürk, vd., 2014: 184). Bu çalışmada ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin iletişim becerileri ve örgütsel sinizm düzeyleri arasındaki ilişki uygulanan ölçeklerle belirlenmeye çalışılacaktır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni İstanbul İli Küçükçekmece İlçesindeki resmi ortaokullarda 2017-2018 eğitim öğretim yılında görev yapan 1892 öğretmenden oluşmaktadır. Bu çalışmada ilçenin büyüklüğü, evrene ulaşmanın ekonomik zorluğu ve zaman güçlüğü göz önünde bulundurularak, seçkisiz örnekleme yöntemlerinden basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004: 49-50) tarafından oluşturulan örneklem hesaplama tablosundan yararlanarak 0.5 örnekleme hatası ile 278-333 arası örneklemin yeterli olduğu görülmüştür. Ölçekler 301 öğretmene uygulanmıştır.

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Demografik Özellikleri

Demografik özellikler		Frekans	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	181	60,1
	Erkek	119	39,5
Yaş	20-25	40	45,2
	26-30	136	45,2
	31-35	70	23,3
	36ve üzeri	55	18,3
	Medeni Durum	Evli	166
	Bekâr	135	44,9
Eğitim Düzeyi	Lisans	269	89,4
	Lisansüstü	32	10,6
Toplam Hizmet Süresi	1-5 yıl	145	48,2
	6-10 yıl	93	30,9
	11 yıl ve üzeri	63	20,9

Çalışmaya katılan öğretmenlerin demografik bilgileriyle alakalı frekans ve yüzde dağılımları Tablo 1'de gösterilmiştir. Tabloya bakıldığında da görüleceği üzere, çalışmaya katılan 301 öğretmenden

181'i (%60,1) kadın, 119'u (%39,5) erkektir. Medeni durum değişkeni incelendiğinde, öğretmenlerin 166'sının (%55,1) evli, 135'inin (%44,9) bekar olduğu görölmektedir. Yaş değişkeni incelendiğinde ise en yüksek oranın 26-30 yaş (%45,2) grubunda bulunan öğretmenlere ait olduğu görölmektedir. Araştırmaya katılan ortaokul öğretmenlerinin eğitim düzeyleri incelendiğinde 269 kişi (%89,4) lisans, 32 kişi (%10,6) lisansüstü eğitim seviyesine sahiptir. Toplam hizmet süresi incelendiğinde 1-5 yıl arasında 145 öğretmen (%48,2), 6-10 yıl arasında 93 öğretmen (%30,9), 11 yıl ve üzeri 63 öğretmen (%20,9) araştırmaya katılmıştır.

Veri Toplama Teknikleri

Araştırmada veri toplama aracı olarak iletişim becerileri ölçeği-yetişkin formu (İBÖ-YF) ve örgütsel sinizm ölçeği kullanılmıştır. İletişim Becerileri Ölçeği-Yetişkin Formu, Korkut Owen ve Demirbaş-Çelik (2017) tarafından oluşturulmuştur. Ölçek 25 madde ve 5 alt boyuttan oluşun; "Her zaman" (5), "Sıklıkla" (4), "Bazen" (3), "Nadiren" (2), "Hiçbir zaman" (1) şeklinde puanlanan 5'li Likert tipi bir ölçektir. Dokuz maddeden oluşun ilk alt boyut temel beceriler ve kendini ifade etme olarak adlandırılmıştır. İkinci alt boyut iletişime özen gösterme olarak adlandırılmıştır ve beş maddeden oluşmaktadır. İlişki kurmaya isteklilik olarak adlandırılan üçüncü alt boyut üç maddeden oluşmaktadır. Etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim adındaki dördüncü alt boyut beş maddeden oluşmaktadır. Son alt boyut olan iletişim ilkelerine uyma, üç maddeden oluşmaktadır.

Ölçeğin iç tutarlık güvenilirliği için Cronbach alfa katsayısı hesaplanmış ve ölçeğin iç tutarlık katsayısı .94 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt faktörlerine ilişkin iç tutarlık katsayıları ise, TB-KİE için .95; İÖG için 81; İKİ için .74, EDSOI için .76 ve İİU için ise, .65 olarak bulunmuştur. Bulunan bu değerler iletişim becerileri ölçeğinin güvenilirlik düzeyi için yeterli olduğunu göstermektedir.

Örgütsel Sinizm Ölçeği, öğretmenlerin örgütsel sinizm düzeylerini belirlemek için; Brandes ve diğerlerinin geliştirdiği (1999), Türkçe'ye uyarlaması Kalağan (2009) tarafından yapılan ölçektir. "Örgütsel Sinizm Ölçeği" 13 madde ve duyuşsal, bilişsel ve davranışsal olarak adlandırılan 3 alt boyuttan oluşun; "Tamamen katılıyorum" (5), "Katılıyorum" (4), "Kısmen katılıyorum" (3), "Katılmıyorum" (2), "Hiç katılmıyorum" (1) şeklinde puanlaması yapılan 5'li Likert tipi bir ölçektir. Kalağan (2009) ölçeğe doğrulayıcı ve açımlayıcı faktör analizi yapmıştır. Açımlayıcı faktör analizine göre, beş maddelik bilişsel boyutta maddelerin faktör yüklerinin 0.763 ile 0.819 arasında değiştii ve bu boyutun açıkladığı varyans oranının % 29.09 olduğu, dört maddelik duyuşsal boyutun maddelerinin faktör yüklerinin 0,737 ile 0,885 arasında değiştii ve bu boyutun açıkladığı varyans oranının % 27.177 olduğu, dört maddelik davranışsal boyutta ise maddelerin faktör yüklerinin 0.668 ile 0.895 arasında değiştii ve boyutun açıkladığı varyans oranının % 22.398 olduğu hesaplanmıştır. Örgütsel Sinizm Ölçeğinin, Cronbach Alpha İç Tutarlılık Katsayıları; bilişsel boyutta 0.913, duyuşsal boyutta 0.948 ve davranışsal boyutta 0.866 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin; tüm maddeleri için Cronbach Alpha İç Tutarlılık Katsayısı ise 0.931 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Araştırmada veri toplama araçları İstanbul Küçükçekmece ilçesindeki resmi ortaokullardan örneklem alınan okullarda görev yapan öğretmenlere araştırmacı tarafından gerekli izinler alındıktan sonra çoğaltılarak 2017-2018 eğitim öğretim yılı mart ve nisan ayları içerisinde uygulanmıştır. Veri toplama araçlarını dolduran öğretmenler için yönerge sayfası hazırlanmıştır. Ayrıca sözlü açıklamalar da yapılarak öğretmenler araştırmının amacı hakkında bilgilendirilmiştir. Resmi ortaokullarda uygulanan ölçeklerden değerlendirmeye alınanlar 1'den 301'e kadar numaralandırılmıştır. Veriler sosyal bilimler için geliştirilen istatistik paket programına girilerek analiz edilmiştir.

Bu araştırmada iletişim becerileri ölçeğinin çarpıklık değerinin -0.225 basıklık değerinin -0.326; örgütsel sinizm ölçeğinin çarpıklık değerinin 0.634 basıklık değerinin 0.012 olduğu bulunmuştur. İletişim becerileri ölçeğinin alt boyutları olan temel beceriler ve kendini ifade etme (TB-KİE) için

çarpıklık değeri -0.417 basıklık değeri 0.408, iletişime özen gösterme (İÖG) için çarpıklık değeri -0.305 basıklık değeri -0.321, ilişki kurmaya isteklilik (İKİ) için çarpıklık değeri -0.300 basıklık değeri -0.078, etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim (EDSOI) için çarpıklık değeri -0.306 basıklık değeri -0.397, ve iletişim ilkelerine uyma (İİU) için çarpıklık değerini -0.550 basıklık değeri 0.696 hesaplanmıştır. Örgütsel sinizm ölçeğinin alt boyutları olan bilişsel için çarpıklık değeri 0.400 basıklık değeri -0.572, duyuşsal boyutta çarpıklık değeri 0.845 basıklık değeri 0.168, davranışsal boyutta ise çarpıklık değeri 0.330 basıklık değeri -0.141 olarak bulunmuştur. Normallik için Tabachnick ve Fidell'e göre (2007) çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 3.29 , George ve Mallery'e (2010) göre ise ± 2 aralığında yer alması kabul edilebilir bir durumdur (Şentürk, vd., 2016). Bu bilgiler doğrultusunda dağılım normal kabul edilmiştir.

BULGULAR VE YORUMLAR

Ortaokul Öğretmenlerinin İletişim Becerileri Düzeylerine İlişkin Bulgular

Bu alt bölümde, öğretmenlerin iletişim becerileri düzeylerine ilişkin bulgular temel beceriler ve kendini ifade etme, iletişime özen gösterme, ilişki kurmaya isteklilik, etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim ve iletişim ilkelerine uyma boyutları altında öğretmenlerin ölçeğe verdikleri yanıtlar analiz edilerek incelenmiştir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin İletişim Becerileri Düzeyleri

Alt Boyutlar	n	Minimum	Maximum	\bar{X}	ss
Temel Beceriler ve Kendini İfade Etme	301	1,00	5,00	4,17	,47
İletişime Özen Gösterme	301	1,00	5,00	4,21	,46
İlişki Kurmaya İsteklilik	301	1,00	5,00	3,98	,63
Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim	301	1,00	5,00	4,22	,48
İletişim İlkelerine Uyma	301	1,00	5,00	4,11	,57
İletişim Becerileri (Toplam)	301	1,00	5,00	4,16	,41

Tablo 2. incelendiğinde; öğretmenlerin “temel beceriler ve kendini ifade etme” alt boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması 4,17; standart sapması ,47’dir. “Temel beceriler ve kendini ifade etme” alt boyutuna ait en düşük puan 1.00, en yüksek puan 5.00’dir. “İletişime özen gösterme” alt boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması 4,21; standart sapması ,46’dir. “İletişime özen gösterme” alt boyutuna ait en düşük puan 1.00, en yüksek puan 5.00’dir. “İlişki kurmaya isteklilik ” alt boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması 3,98; standart sapması ,63’dür. “İlişki kurmaya isteklilik” alt boyutuna ait en düşük puan 1.00, en yüksek puan 5.00’dir. “Etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim” alt boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması 4,22; standart sapması ,48’dir. “Etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim” alt boyutuna ait en düşük puan 1.00, en yüksek puan 5.00’dir. “İletişim ilkelerine uyma” alt boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması 4,11; standart sapması ,57’dir. “İletişim ilkelerine uyma” alt boyutuna ait en düşük puan 1.00, en yüksek puan 5.00’dir. “İletişim becerileri” boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması 4,16; standart sapması ,41’dir. “İletişim becerileri” boyutuna ait en düşük puan 1.00, en yüksek puan 5.00’dir.

Beşli Likert tipinde hazırlanan iletişim becerileri ölçeğinde elde edilen puanlar (1.00-1.80) “hiç”, (1.81-2.60) “düşük”, (2.61-3.40) “orta”, (3.41-4.20) “yüksek” ve (4.21-5.00) ise “çok yüksek” şeklinde değerlendirilmiştir. Buna göre “temel beceriler ve kendini ifade etme” alt boyutuna ait puan

ortalamaları incelendiğinde “yüksek” düzeyde olduğu; “iletişime özen gösterme” alt boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması incelendiğinde “çok yüksek” düzeyde olduğu; “ilişki kurmaya isteklilik ” alt boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması incelendiğinde “yüksek” düzeyde olduğu; “etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim” alt boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması incelendiğinde “çok yüksek” düzeyde olduğu; “iletişim ilkelerine uyma” alt boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması incelendiğinde “yüksek” düzeyde olduğu ve “iletişim becerileri” boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması incelendiğinde “yüksek” düzeyde olduğu görölmektedir.

Tablo 3: Ortaokul Öğretmenlerinin Örgütsel Sinizm Düzeyleri

Alt Boyutlar	n	Minimum	Maximum	\bar{X}	ss
Bilişsel	301	1,00	5,00	2,67	,97
Duyuşsal	301	1,00	5,00	2,15	1,05
Davranışsal	301	1,00	5,00	2,79	,90
Örgütsel Sinizm (Genel)	301	1,00	5,00	2,55	,85

Tablo 3 incelendiğinde; öğretmenlerin, örgütsel sinizmin “bilişsel” alt boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması 2,67; standart sapması ,97’dir . “Bilişsel” alt boyutuna ait en düşük puan 1.00, en yüksek puan 5.00’dir. “Duyuşsal” alt boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması 2,15; standart sapması 1,05’dir. “Duyuşsal” alt boyutuna ait en düşük puan 1.00, en yüksek puan 5.00’dir. “Davranışsal” alt boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması 2,79; standart sapması ,90’dır. “Davranışsal” alt boyutuna ait en düşük puan 1.00, en yüksek puan 5.00’dir.

Beşli Likert tipinde hazırlanan örgütsel sinizm ölçeğinde elde edilen puanlar (1.00-1.80) “hiç”, (1.81-2.60) “düşük”, (2.61-3.40) “orta”, (3.41-4.20) “yüksek” ve (4.21-5.00) ise “çok yüksek” şeklinde değerlendirilmiştir. Buna göre “bilişsel” alt boyutuna ait puan ortalamaları incelendiğinde “orta” düzeyde olduğu; “duyuşsal” alt boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması incelendiğinde “düşük” düzeyde olduğu; “davranışsal ” alt boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması incelendiğinde “orta” düzeyde olduğu ve “örgütsel sinizm” boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması incelendiğinde “düşük” düzeyde olduğu görölmektedir.

Ortaokul Öğretmenlerinin İletişim Becerileri Düzeyleri ile Örgütsel Sinizm Düzeyleri Arasındaki İlişki

Araştırmanın beşinci alt problemi, “Ortaokul öğretmenlerinin iletişim becerileri düzeyleri ile örgütsel sinizm düzeyleri arasındaki ilişki nedir?” şeklindedir. Öğretmenlerin iletişim becerileri düzeyleri ile örgütsel sinizm düzeyleri arasındaki ilişki regresyon analizi yardımıyla karşılaştırma yapılarak bulunmuştur. Ortaokul öğretmenlerinin iletişim becerileri düzeyleri bağımsız değişken, örgütsel sinizm düzeyleri bağımlı değişken olarak alınmıştır.

Tablo 4. Ortaokul Öğretmenlerinin İletişim Becerileri Düzeyleri ile Örgütsel Sinizm Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Ait Analiz Sonuçları

	İletişim Becerileri	Örgütsel Sinizm
İletişim Becerileri	r	1
	p	.000
Örgütsel Sinizm	r	-0.55**
		1

p .000

(n:301)**. Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 4. incelendiğinde ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin iletişim becerileri ile örgütsel sinizm düzeyleri arasında istatistiki olarak orta düzeyde negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur ($r = -0.55^{**}$, $p < 0.05$). Bu sonuca göre iletişim becerileri puanı çoğaldıkça örgütsel sinizm puanlarının azaldığı, iletişim becerileri seviyesi yüksek olan ortaokul öğretmenlerinin örgütsel sinizm düzeylerinin düşük olduğu söylenebilir.

Tablo 5. Ortaokul Öğretmenlerinin İletişim Becerileri Alt Boyutları ve Örgütsel Sinizm Alt Boyutları Arasındaki İlişkinin Analiz Sonuçları

	Bilişsel	Duyuşsal	Davranışsal
	r ,000	-,071	,030
TB-KİE	p ,997	,220	,606
	r ,024	-,040	-,087
İÖG	p ,680	,484	,131
	r -,001	-,105	,002
İKİ	p ,992	,070	,966
	r ,027	-,061	,008
EDSOI	p ,639	,293	,892
	r -,124*	-,166**	-,138*
İİU	p ,031	,004	,017

“Temel beceriler ve kendini ifade etme” ile “bilişsel”, “duyuşsal” ve “davranışsal” arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki yoktur ($r=0.000$, $p>0.05$, $p=0.997$; $r=-0.071$, $p>0.05$, $p=0.220$; $r=0.030$, $p>0.05$, $p=0.606$).

“İletişime özen gösterme” ile “bilişsel”, “duyuşsal” ve “davranışsal” arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki yoktur ($r=0.024$, $p>0.05$, $p=0.680$; $r=-0.040$, $p>0.05$, $p=0.484$; $r=-0.087$, $p>0.05$, $p=0.131$).

“İlişki kurmaya isteklilik” ile “bilişsel”, “duyuşsal” ve “davranışsal” arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki yoktur ($r=-0.001$, $p>0.05$, $p=0.992$; $r=-0.105$, $p>0.05$, $p=0.070$; $r=0.002$, $p>0.05$, $p=0.966$).

“Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim” ile “bilişsel”, “duyuşsal” ve “davranışsal” arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki yoktur ($r=0.027$, $p>0.05$, $p=0.639$; $r=-0.061$, $p>0.05$, $p=0.293$; $r=0.008$, $p>0.05$, $p=0.892$).

“İletişim ilkelerine uyma” ile “bilişsel” arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki vardır ($r=-0.124^*$, $p<0.05$). İletişim ilkelerine uyma puanı çoğaldıkça örgütsel sinizm bilişsel alt boyutunun puanlarının azaldığı görülmektedir.

“İletişim ilkelerine uyma” ile “duyuşsal” arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki vardır ($r=-0.166^{**}$, $p<0.01$). İletişim ilkelerine uyma puanı çoğaldıkça örgütsel sinizm duyuşsal alt boyutunun puanlarının azaldığı görülmektedir.

“İletişim ilkelerine uyma” ile “davranışsal” arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki vardır ($r=-0.138^*$, $p<0.05$). İletişim ilkelerine uyma puanı çoğaldıkça örgütsel sinizm davranışsal alt boyutunun puanlarının azaldığı görülmektedir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

İletişim becerilerinin alt boyutlarına bakıldığında öğretmenlerin, “temel beceriler ve kendini ifade etme” alt boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması 4,17; “iletişime özen gösterme” alt boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması 4,21; “ilişki kurmaya isteklilik” alt boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması 3,98; “etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim” alt boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması 4,22; “iletişim ilkelerine uyma” alt boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması 4,11'dir. “Temel beceriler ve kendini ifade etme” alt boyutuna ait puan ortalamaları incelendiğinde “yüksek” düzeyde olduğu; “iletişime özen gösterme” alt boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması incelendiğinde “çok yüksek” düzeyde olduğu; “ilişki kurmaya isteklilik” alt boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması incelendiğinde “yüksek” düzeyde olduğu; “etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim” alt boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması incelendiğinde “çok yüksek” düzeyde olduğu ve “iletişim ilkelerine uyma” alt boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması incelendiğinde “yüksek” düzeyde olduğu ve görülmektedir.

“İletişim becerileri” boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması 4,16'dır. “İletişim becerileri” boyutuna ait en düşük puan 2,88, en yüksek puan 5,00'dir. “İletişim becerileri” boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması incelendiğinde “yüksek” düzeyde olduğu görülmektedir. Şimşek ve Altınkurt (2009: 1-16), Çınar (2010), Çetinkaya (2011)'nin yapmış olduğu araştırma sonuçları da genel iletişim becerileri düzeyi açısından bu araştırmayı destekler niteliktedir.

Örgütsel sinizmin alt boyutlarına bakıldığında öğretmenlerin “bilişsel” alt boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması 2,67; “duyuşsal” alt boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması 2,15 ve “davranışsal” alt boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması 2,79'dir. “Bilişsel” alt boyutuna ait puan ortalamaları incelendiğinde “orta” düzeyde olduğu; “duyuşsal” alt boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması incelendiğinde “düşük” düzeyde olduğu ve “davranışsal” alt boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması incelendiğinde “orta” düzeyde olduğu ve görülmektedir. Tüm alt boyutlar için en düşük puan 1,00, en yüksek puan 5,00'dir. Örgütsel sinizmin alt boyutlarına ait veriler incelendiğinde toplam puanlarının ortalamasının 2,55 olduğu görülmektedir. “Bilişsel” alt boyutuna ait puan ortalamaları incelendiğinde “orta” düzeyde olduğu; “duyuşsal” alt boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması

incelendiğinde “düşük” düzeyde olduğu görülmektedir. “Örgütsel sinizm” boyutuna ilişkin puanlarının ortalaması incelendiğinde “düşük” düzeyde olduğu görülmektedir. Yüksel (2015) çalışmasında öğretmenlerin örgütsel sinizm düzeylerini “davranışsal” ve “bilişsel” boyutlar ve ölçeğin tamamı için orta düzeyde, “duyuşsal” boyutta ise düşük düzeyde bulmuştur. Yıldırım (2015) ise araştırmasında örgütsel sinizmin orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Resmi ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin iletişim becerileri ile örgütsel sinizm düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve orta düzeyde negatif yönde ilişki bulunmuştur. Örgütsel güvenin puanı arttıkça örgütsel sinizmin puanlarının azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. İletişim becerilerinin “iletişim ilkelerine uyma” alt boyutu ile örgütsel sinizmin “bilişsel”, “duyuşsal” ve “davranışsal” alt boyutları arasında istatistiksel açıdan anlamlı, zayıf düzeyde ve negatif yönde ilişki vardır. İletişim becerilerinin “temel beceriler ve kendini ifade etme” alt boyutu ile örgütsel sinizmin “bilişsel” alt boyutu arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki yoktur. İletişim becerilerinin “temel beceriler ve kendini ifade etme” alt boyutu ile örgütsel sinizmin “duyuşsal” alt boyutu arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunmamaktadır. İletişim becerilerinin “temel beceriler ve kendini ifade etme” alt boyutu ile örgütsel sinizmin “davranışsal” alt boyutu arasında istatistiki açıdan anlamlı ilişki yoktur. İletişim becerilerinin “iletişime özen gösterme” alt boyutu ile örgütsel sinizmin “bilişsel” alt boyutu arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki yoktur. İletişim becerilerinin “iletişime özen gösterme” alt boyutu ile örgütsel sinizmin “duyuşsal” alt boyutu arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunmamaktadır. İletişim becerilerinin “iletişime özen gösterme” alt boyutu ile örgütsel sinizmin “davranışsal” alt boyutu arasında istatistiki açıdan anlamlı ilişki yoktur. İletişim becerilerinin “İlişki kurmaya isteklilik” alt boyutu ile örgütsel sinizmin “bilişsel” alt boyutu arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki yoktur. İletişim becerilerinin “İlişki kurmaya isteklilik” alt boyutu ile örgütsel sinizmin “duyuşsal” alt boyutu arasında istatistiki açıdan anlamlı ilişki yoktur. İletişim becerilerinin “İlişki kurmaya isteklilik” alt boyutu ile örgütsel sinizmin “davranışsal” alt boyutu arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunmamaktadır. İletişim becerilerinin “Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim” alt boyutu ile örgütsel sinizmin “bilişsel” alt boyutu arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki yoktur. İletişim becerilerinin “Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim” alt boyutu ile örgütsel sinizmin “duyuşsal” alt boyutu arasında istatistiki açıdan anlamlı ilişki yoktur. İletişim becerilerinin “Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim” alt boyutu ile örgütsel sinizmin “davranışsal” alt boyutu arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunmamaktadır. İletişim becerilerinin “iletişim ilkelerine uyma” alt boyutuyla örgütsel sinizmin “bilişsel” alt boyutu arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve negatif yönde ilişki vardır. İletişim becerilerinin “iletişim ilkelerine uyma” alt boyutuyla örgütsel sinizmin “duyuşsal” alt boyutu arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve negatif yönde ilişki vardır. İletişim becerilerinin “iletişim ilkelerine uyma” alt boyutuyla örgütsel sinizmin “davranışsal” alt boyutu arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve negatif yönde ilişki vardır. İletişim becerileri puanı arttıkça örgütsel sinizm puanlarının azaldığı, iletişim becerileri seviyesi yüksek olan ortaokul öğretmenlerinin örgütsel sinizm düzeylerinin düşük olduğu söylenebilir.

1. Eğitim fakültelerine iletişim becerilerini kazandıracak ders ve uygulamalar koyularak okullarda genç öğretmen adaylarının iletişim becerileri düzeylerini yükseltmeye yönelik uygulamalar yapılabilir.

2. Araştırmaya göre iletişim düzeyleri yüksek olan öğretmenlerin sinik davranış gösterme düzeylerinin düşük olduğunu görüldüğünden, yöneticiler ve öğretmenler arasında açık bir iletişim ortamı oluşturularak okullarda sinik tutum ve davranışların azaltılması sağlanabilir.

3. İlgili araştırmanın örneklemini ortaokul öğretmenleri oluşturmuştur. Araştırmaya okul öncesi eğitim kurumları, ilkokulda görev yapan öğretmenler ve üniversitelerde çalışan öğretim görevlileri de katılarak karşılaştırmalı çalışmalar yapılabilir.

4. Ortaokulda görev yapan öğretmenlerin iletişim becerilerine ilişkin görüşler; idari personel, öğrenciler ve velilerin de görüşleri alınarak nitel bir araştırmayla incelenebilir.

5. Kamu veya özel sektörde çalışan farklı meslek gruplarının (hemşireler, üniversite idari personeli, doktorlar, avukatlar...) iletişim becerileri ve sinizm düzeyleri arasındaki ilişki araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Andersson, L. M. (1996). Employee cynicism: an examination using a contract violation framework. *Human Relation*. 49: 1395-1418.
- Brandes, P., Dharwadkar, R. and Dean, J. W. (1999). Does organizational cynicism matter? Employee and supervisor perspectives on work outcomes. *Eastern Academy of Management Proceedings*, 150-153.
- Büyüköztürk, Ş., vd. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çetinkaya, İ. (2011). *Ortaöğretim okul müdürlerinin liderlik stilleri ve iletişim becerileri arasındaki ilişki*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim, Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çınar, O. (2010). Okul müdürlerinin iletişim sürecindeki etkililiği, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (26), 267-276.
- Dean, Jr, J.W., Brandes, P. and Dharwadkar, R. (1998). Organizational cynicism. *The Academy of Management Review*, 23 (2): 341-352.
- Deniz, İ. (2003). *İletişim becerileri eğitiminin ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin iletişim becerisi düzeylerine etkisi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi:Ankara.
- Erdem, H., & Erkan, G. K. (2015). Kamu çalışanlarının yaşadıkları iş-aile ve aile iş çatışmasının iş tatminsizliğine olan etkisinde örgütsel sinizmin aracılık rolü. *The Journal of Academic Social Science Studies* (37), 351-369.
- George, D. & Mallery, M. (2010). *SPSS for windows step by step: A simple guide and reference*, 17.0 update (10th ed.). Boston: Pearson.
- Gün, F. ve Baskan, G.A. (2017) Öğretim elemanlarının algılarına göre örgütsel sinizm ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(2): 361-379.
- Izard, C. E. (1977) *Human Emotions*, New York: Plenum.
- Kalağan, G. (2009). *Araştırma görevlilerinin örgütsel destek algıları ile örgütsel sinizm tutumları arasındaki ilişki*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü; Antalya.
- Kalağan, G., & Güzeller, C. O. (2010). Öğretmenlerin örgütsel sinizm düzeylerinin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(27), 83-97.
- Kanter, D. L. & Mirvis, P. H. (1989). *The Cynical Americans*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karcioğlu, F. ve Aykanat, Z. (2012). Örgüt iklimi ve örgütsel iletişim: Ardahan Üniversitesi ve Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi arasında karşılaştırmalı bir inceleme, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(7);421-436.
- Kaymak, M. S., & Keskinliç Kara, S. B. (2016). Okul yöneticilerinin iletişim becerileri ile çatışmayı yönetme stratejileri arasındaki ilişki. *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12), 349-364.
- Korkut Owen, F. & Demirbaş-Çelik, N. (2017). Yetişkinlerde kişilik özelliklerine göre iletişim. II. *Uluslararası Akademik Çalışmalar Kongresi*, Antalya. <https://www.inescongress.com/>
- Selanik Ay. T. (2015). Etkili iletişim becerileri açısından eğitimciler. *The Journal of Academic Social Science Studies* Number, 41, 367-381.
- Şentürk, Z., vd. (2016). Müzik öğretmenlerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının profil

- özelliklerine göre incelenmesi. *Journal of Human Sciences*, 13(3): 5032-5052.
- Şimşek, Y. & Altınkurt, Y. (2009). Endüstri meslek liselerinde görev yapan öğretmenlerin okul müdürlerinin iletişim becerilerine ilişkin görüşleri. *Akademik Bakış Dergisi*, (17): 1-16.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics* (5th ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Tutar, H. & Yılmaz, M. K. (2003). *Genel İletişim*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yazıcıoğlu, Y. & Erdoğan, S. (2004). *Spss uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yıldırım, G. (2015). *Lise öğretmenlerinin örgütsel sinizm tutumları ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişki*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yıldız, K. (2013). Örgütsel bağlılık ile örgütsel sinizm ve örgütsel muhalefet arasındaki ilişki. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(6):853-879
- Yıldız, K., Akgün, N., & Yıldız, S. (2013). İşe yabancılaşma ile örgütsel sinizm arasındaki ilişki. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(6):1253-1284.
- Yüksel, H. (2015). *Örgütsel sinizm ve bağlılık arasındaki ilişki ilk ve ortaokul öğretmenleri üzerinde bir araştırma*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi:İzmir.
- Yüksel-Şahin, F. (2008). Communication skill levels in Turkish prospective teachers. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 36(9):1283-1294.